

Eesti tulevik Aasias

Siim Sikkut,
Eesti Arengufondi
majandusekspert

Tulevikus edu saavutamiseks ei saa Eesti ilma Aasiata. Ühelt poolt loob sealsete majanduste esiletõus Eestile häid võimalusi, mida seni oleme kasutanud vähevõitu. Teiselt poolt riskime Aasiale lähenemata maailmamajanduses teistest maha ja esiliigast kõrvale jääda. Seepärast tasub luua Aasia riikide ja Eesti vahele sildu, et oleksime tulevikuks paremini valmis. Riigil on selles kanda võtmeroll.

Nii lühi- kui ka pikaajalised prognoosid ja trendid näitavad, et tulevik saab olema Aasia nägu. Suurim majanduskasv ning selle najal turud, kliendid ja ärivõimalused on lähikümneanditel just selles regioonis. Peagi elab seal 2/3 maailma rahvastikut,¹ kelle heaolu ja jõukust majanduskasv kiirelt tõstab. Kuni selleni, et aasialaste elatustase võib jõuda lähikümneandiga järele tänasele Euroopale.²

Aasia hakkab edaspidi suures osas suunama globaalset äri: väärtusahelate juhtimine, neis töö (nt allhanke) ja investeringute jagamine. Suured turukasvud meelitavad rahvusvahelisi ettevõtteid oma tegevust üle kolima. Lisaks kerkivad koduse kasvuhoo lainel ja valitsuste sihitud

toel esile Aasia enda (eriti nt Hiina, India, Tai ja Indoneesia) ettevõtted.³ Nad ajavad üha rohkem globaalset äri, hõivavad lääneriikidest pärit seniste liidrettevõtete positsioone ja investeerivad agaralt välisurgudel. Näiteks on Indiast pärit Bharti Airtel kerkinud kõigest viie aastaga kliendibaasi suuruselt maailma viiendaks telekom-teenuste pakkujaks, laienedes kiirelt ühelt turult teisele.

Rahanduskese on juba Aasiasse kaldunud. Näiteks tehti seal 2009-2010 üle poolte uutest aktsiaemissioonidest (eriti Hiinas),⁴ samuti suunati sellesse regioonile pool globaalsetest kapitalimahutustest.⁵ Hong Kong ja Singapur õitsevad finantskeskustena, olles kerkinud Londoni ja

New Yorgi kõrvale.⁶ Uute tegijatena pürgivad esile veel Shanghai, Mumbai, Bangalore jt. See soosib veelgi enam rahavoogude juhtimise ümberjoondumist.

Aasiast saab lähikümneandiga samuti oluline innovatsiooni kasvulava. Seal tuleb üha rohkem tulevikku kujundavaid teadmisi, tehnoloogiaid, standardeid ja ärimudeleid. Ainuüksi India ja Hiina osatähtsus maailma teadus- ja arendustegevuses võib 2025. aastal olla 20%,⁷ lääneriike kurnava kriisi jätkumise korral veel rohkemgi. Aastail 1998-2007 kasvatas Hiina juba oma teadus- ja arenduskulutused kahekordseks, tasemeni 1,5% SKPst.⁸ Selline kiire areng toetub üldisele majandusliku tähtsuse kasvule ja äritegemise

1 Euroopa Komisjon, World in 2025: Rising Asia and socio-ecological transition. 2009. http://ec.europa.eu/research/social-sciences/pdf/the-world-in-2025-report_en.pdf

2 Asian Development Bank, Asia 2050. 2011. <http://www.adb.org/documents/reports/asia-2050/asia-2050.pdf>

3 Boston Consulting Group, Companies on the Move: Rising Stars from Rapidly Developing Economies Are Reshaping Global Industries (2011 BCG Global Challengers). 2011. <http://www.bcg.com/documents/file70055.pdf>

4 McKinsey Global Institute, Mapping Global Capital Markets. 2011.

http://www.mckinsey.com/mgi/reports/freepass_pdfs/Mapping_global_capital_markets/Capital_markets_update_email.pdf

5 Asian Development Bank, Asia 2050. 2011. <http://www.adb.org/documents/reports/asia-2050/asia-2050.pdf>

6 Ernst & Young, Tracking Global Trends. 2011. <http://bit.ly/kWEpXS>

7 Euroopa Komisjon, World in 2025: Rising Asia and socio-ecological transition. 2009. http://ec.europa.eu/research/social-sciences/pdf/the-world-in-2025-report_en.pdf

8 Goldman Sachs Global Markets Institute, The New Geography of Innovation. 2010. <http://scr.bi/aWIJBBy>

nihetele, kõige enam aga soodsatele demograafiliste oludele. Aasias on muu maailmaga võrreldes kordades rohkem tööealisi ja ka haritud elanikke. Juba 2007. aastal oli maailma teadustöötajatest ja inseneridest 41% tööl neis riikides.⁹ Paljud varem väljarännanud talendid on koju tagasi pöördumas, et uutest suurtest teostusvõimalustest osa saada.

Aasiast hakkab käima globaalse äri juhtimine, sellest osa saamiseks peab Eesti saama Aasiale lähedaseks.

Muidugi on mitmeid riskitegureid, mis võivad kirjeldatud esiletõusu mõnevõrra aeglustada või halval juhul väärata. Kasvupotentsiaali realiseerimiseks tuleb kõikjal regioonis oluliselt arendada infrastruktuuri, parandada haridussüsteemi, ületada sotsiaalseid murekohti, edendada riigivalitsemise võimekust ja võidelda korruptsiooniga, hakata säästvamalt ja vähem kasutama energiat, vett ja muid ressursse. Vastasel juhul on oht jääda „keskmise sissetuleku lõksu“. Teisisõnu, teatud tasemelt poleks Aasia riikide jõukuse kasv enam võimalik, sest lagi tuleks ette.

Seni on kõik märgid näitamas, et nende väljakutsete lahendamise tegeletakse tõsiselt. Kuigi see võtab oma aja, on Aasia esiletõus praegu pöördumatult käimas. Majanduskriisi lääneriikides on seda veendumust veelgi kinnitanud. Küsimus on ainult, kui kiiresti ja kui kaugemale ulatuvate tagajärgedega maailmamajanduse kese nihkub.

EESTILE ON AASIA SENI KAUGEL

Tuleviku edu nimel tuleb seega Aasia ettevõtete ja riikidega koostööd teha. Siis on võimalik äri ja tehnoloogia arenguga kaasas käia, sealsete turgude kasvust osa saada ja uusi välisinvestoreid leida.

Eesti jaoks on aasialased seni olnud vähetähtsad partnerid. Selle näiteks on kaubavahetuse seis. 2010. aastal eksportisid ettevõtted Eestist Aasia riikidesse kaupu kokku 248,6 mln euro eest ehk 2,84% oma kogueksportidist.¹⁰ Eesti jaoks oli Aasia kui tervik tähtsuse poolest alles 10. ekspordisihit. Võrreldes varasemaga (nt 2005. a) on selle regiooni osatähtsus väga vähe kasvanud, peamiselt ainult Hiina ja Jaapani osas. Isegi impordis ei ole partnerlust rohkem, mis on üllatav, arvestades Hiina vedamisel toimunud Aasia riikide ekspordi kasvu maailmas. Nende koguosa Eesti kaupade impordist oli 2010. aastal vaid 5,18% ning on paari aastaga tuntavalt langenud.

Välisinvesteeringutes on suhe veelgi enam algusjärgus. Eesti Panga andmetel olid 31. märtsi 2011. aasta seisuga sealsete riikide investorid Eestisse toonud kokku 92 mln eurot.¹¹ See teeb ainult 0,73% riiki tehtud välisinvesteeringute kogumahust. Eesti ettevõtted olid Aasia riikidesse paigutanud 10,2 mln eurot ehk 0,22% oma välja investeeritud kapitalist.

Senisest madalast majandussuhete tasemest tulenevalt on ka riikide ametlik esindatus ja suhtlus olnud piiratud. Saatkonnad ja majandusesindused on Eestil Jaapanis ja Hiinas, viimasest kaetakse jõudu mööda ka Vietnami ja Taid. Indiasse on nimetatud suursaadik, kes resideerub Tallinnas. Aukonsuleid on Hiinas,

Indias, Tais, Sri Lankal, Singapuris ja Filipiinidel, kuid nende esindusroll on piiratud.

KASUTAMATA ÄRIVÕIMALUSED

Senine madal kaubavahetuse, välisinvesteeringute ja vastastikuse riikliku esindatuse tase ei tähenda, et Aasia on Eesti jaoks kättesaamatu. Pigem peegeldavad praegused numbrid lihtsat asjaolu, et selles suunas on seni veel vähe tööd tehtud ja võimalused alles avastamisel. Aasia ei ole tingimata määratud jääma meile majanduslikult vähetähtsaks ja veel pole hilja tegutsemist alustada. Sealsete majanduste esiletõus alles kogub hoogu, turud ja konkurents on alles kujunemisjärgus ning Eestilgi on seepärast võimalik mängu sekku.

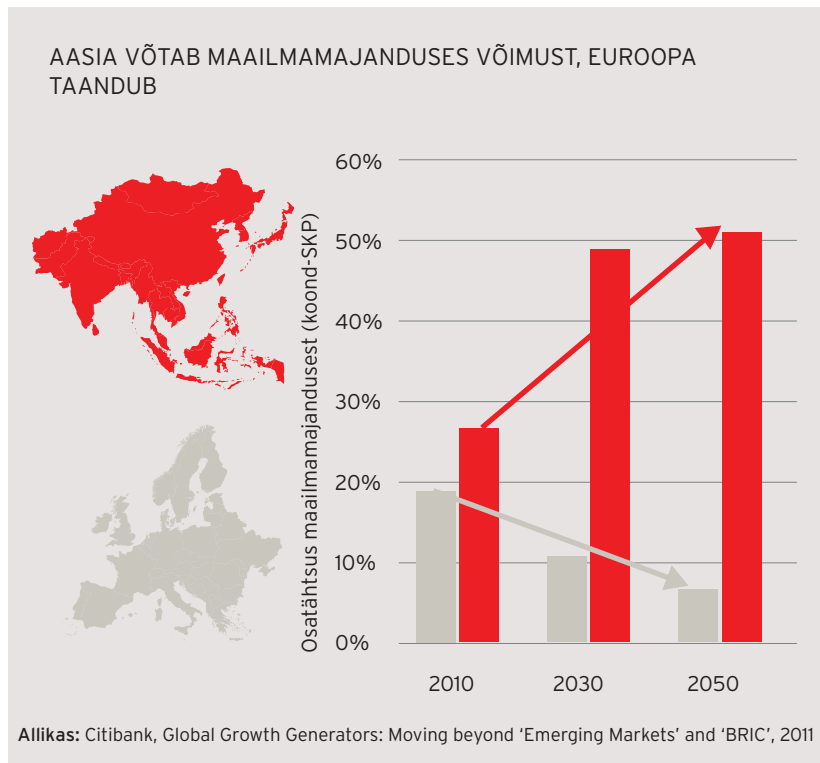
Lisaks näitavad tulevikutrendid, et Eestil ei ole Aasiast pääsu - kui tahame olla maailmas edukad ja jätkuvalt oma majandust kasvatada. Juba täna on vaja suures mahus uusi välisinvesteeringuid, teadmisteoskustega inimesi ja turge. Euroopa ja teiste lääneriikide asemel on nende peamiseks allikaks saamas Aasia.

Eesti senistest partneritest ei piisa enam, kui tahame pikemas plaanis oluliselt tõsta oma elatustaset. Senistel turgudel ei jagu piisavalt kasvu, kapitali ega töökäsi, et anda piisavat hoogu isegi Eesti-sugusele väikesele majandusele. Lisaks on arenenud turud konkurentsist küllastunud. Kohalikud ettevõtted ja uued tulijad Aasiast konkureerivad agressiivselt ning mida väiksemaks jääb „pirukas“, seda vähem kõigile jagub. Neis oludes on eduni jõudmine Eesti ettevõtete jaoks üha raskem, kriisi aegu taasleitid kulueelisest ei piisa.

9 Copenhagen Institute for Futures Studies (CIFS), Global Talent Rally, 2010. <http://www.arengufond.ee/upload/Editor/blogs/TalentRally-UK.pdf>

10 Statistikaamet, Statistika andmebaas. <http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/statfile2.asp>

11 Eesti Pank, Rahvusvaheline investeerimispositsioon 31.03.2011 - lühike versioon. <http://bit.ly/qgCT1H>

Tulevikku vaatavalt tasub uutele turgudele pürgimisega riske hajutada ja kasvuvõimalusi suurendada. Selleks tuleb sihtida turgu, kus on parimad nõudlusolud ja leidub täitmata nišše. Need on tarbijaskonna arvukuse, kirevuse ja jõukuse kiire kasvu tõttu just Aasias, kus isegi pisinišid tähendavad väga suuremahulist äri.

Eesti ettevõtjale võiks seejuures rohkem huvi pakkuda teenuste ala. Aasia kohalikel ettevõtetel on sageli selle valdkonna ärikogemust puudu ja turud on alles kujunemas. Seda olukorda ära kasutades on näiteks Soome arhitektid praegu edukalt Hiinasse oma teenuseid eksportimas. Ka Eesti ettevõtetel on kogemuse eelis, sest oleme lääneriikide eeskujult õppides teenuste äris kiirelt edasi arenenud. Selle baasil saaks nutikalt Aasias uusi lahendusi luua ning lääne kogemust (edasi) vahendada.

Toodete ekspordiga Aasia turgudele murdmine on keerukam, sest on vaja väga uuenduslikke ja eripäraseid tooteid, mille puhul hind on kõrvalise tähtsusega. Muidugi võiks Eesti

selliseid tooteid tulevikus rohkelt valmistada. Kuid enamiku seniste eksporttoodete puhul pole üldjuhul otsustarbekas neid Eestist välja vedada, vaid viia tootmine suurele välisurule kohapeale. See võimaldab hinnakonkurentsis püsida ja samas pakutavat paremini kohalikele oludele kohendada või paranenud kulu-kvaliteedi suhtega tooteid arenenud turgudele ringiga tagasigi tuua.

Aktiivsem tegutsemine Aasia suunal võib olla oluline isegi seniste Eesti äri- ja kaubanduspartnerite hoidmiseks. Soome, Rootsi ja Saksamaa ettevõtted on nimelt tugevalt sinna regiooni suuna võtnud ja Aasias oma tegevust aktiivselt laiendamas. Kui Eesti ettevõtted ei suuda piisavalt kaasa minna, on partneritel lihtne kohapealt uusi alltöövõtjaid leida. Samas oleks Eesti ettevõtjatel hea võimalus teerajajast Põhjala partneritega üheskoos uutel turgudel kogemusi koguda ja kanda kinnitada. Paljud neist on ise täpselt samamoodi kaugetele turgudele läinud, nt teenuseosutajana või allhanketootmisega omamaiste või globaalsete suur-

ettevõtete väärtusahelates. Eestist on sedamoodi Regio juba jõudnud Ericssoni „vihmavarju“ all Aasiasse ja Lähis-Itta.

RIIGI ROLL SILDADE RAJAMISEL

Uutel turgudel oma võimaluste ja sobivate partnerite leidmiseks tuleb sealseid olusid ja inimesi tunda. See on tarvis, et Eestis tekiks rohkem sidemeid ja suhtlust Aasia inimeste, ettevõtete ja riikidega - et me rajaks rohkem „sildu“ Eesti ja Aasia vahele.

See tähendab näiteks Eesti riigi suuremat suhtlust ja esindatust seastes riikides, rohkem riiklikke visiite ja ettevõtjate õppereise, rohkem haridusvahetust ja teaduskoostööd, rohkem aasia keelte õppimist.

Majandus- ja Kommunikatsiooni-ministeeriumi vedamisel pannakse praegu kokku riiklikku Aasia programmi, mis keskendub välisinvesteeringute, ekspordi ja turismi valdkonnades Aasia-mõõtme lisamisele. Tegu on väga vajaliku algatusega, kuid seniselt madalalt baasilt on isegi neis kolmes suunas edu saavutamiseks vaja enam. Tarvis on leppida kokku terviklik riiklik Aasia poliitika, mis annab selge sihi ja hoo Eesti lähendamiseks sealsetele riikidele. Kindlasti on seejuures vaja hõlmata hariduse, teaduse ja innovatsiooni, kultuurivahetuse ja diplomaatia arengusuundi. Kui praegu on Aasia-suunaline töö killustunud ja väikese mõjuga, saaks see tervikliku poliitika najal piisava tähtsuse, fookuse ja sünkroniseerituse, et anda tulemust.

Poliitika elluviimiseks on muidugi vaja ka leida ressursse. Sihtide seadmisest ilma neisse realselt raha ja inimesi panustamata ei piisa. Kindlasti ei saa mööda investeerimisest saatkondade-konsulaatide-esinduste võrgu arengusse Aasia riikides. Samuti tuleb majandusesindajate töökorraldust, võimekust ja rolli edasi arendada: et nad suudaksid ettevõtete tegutsemist piisavalt toetada.

Eesti välisesindajatel on kaugetel uutel turgudel täita uus oluline roll sealsete ärivõimaluste kohta signaalide koguja ja teadmiste vahendajana. Soome, Rootsi ja ka seni Eestist Aiasse minna proovinud ettevõtjate õppetunnid näitavad, et väikesed ettevõtted vajavad abilist turu tundmaõppimisel ja kontaktide loomisel. See aitab hoida kokku oluliselt aega ja raha, muutes vähetuntud välis- turule mineku jõukohasemaks ja suurendades õnnestumise šanssi. Soomlaste riikliku ekspordiagentuuri Finpro kogemus on, et just riigipoolne turuseire ja infotugi paneb ettevõtjaid rohkem Aasia suunas vaatama ja sinna minekut katsetama.

Lisaks on riigi tugev roll Aias välitimat. Sealsete võimalike partnerite jaoks muudab ainult teise riigi nähtav toetus ja esindatus nendega koostööd otsivad tundmatud välis- ettevõtted või ülikoolid tõsiseltvõetavaks. See „avab ukse“ ja paneb aluse usaldusele, sest ettevõtmisi ja algatusi peetakse oluliseks juhul, kui neil on selge (kas või sümboolne) riigi toetus.

INVESTEERING TULEVIKKU

Eesti riigil on seega välismajandus- poliitikas mõttekoht: kuidas Aasia- teadmisi, tegevust ja esindatust suurendada nii, et anda ettevõtjatele vajalikku tuge. Aiasse „sildade“ loomine tähendab alguses kahtlema- ta riigieelarvele kulusid. Ärivõima- luste olemasolu näitab aga, et see töö ja rahapaigutus võiks olla kasulik investering tulevikku.

Seejuures ei piisa ainult Hiinale ja Jaapanile keskendumisest. Tulevi- kule mõeldes on sama oluline olla kohal ja pakkuda tuge järgmisena kiirelt kasvavates riikides nagu India, Indoneesia ja Vietnam, või otsida koostööd oma lähipiirkonna jaoks „sillapeaks“ olevate riikidega (nt Sin- gapur).

Paari aastaga on reaalne jõuda esi- meste väikeste võitudeni – mõne Eesti ettevõtte esmase turueduni, paari esimese olulise välisinvestee- ringu saamiseni. Aias tegutsemise eripära on, et alguses on raske kanda kinnitada, kuid seejärel mitmekordis- tuvad edasised võimalused kiiresti.

Peale võimaluste kätkeb Aasia esile- tõus investori ja teadmiste loojana, sealne tarbimise ja mõjujõu kasv Eesti jaoks ka riski. Nimelt oma te- gevusetusega Aasia suunal riskime jääda ilma ilma olulisest väliskapita- list, headest turgudest ja tehnoloogi- lisest arengust. Sel juhul jääme aga maailmamajanduses teisejärguliseks ning piirame oma arengu väljavaa- teid. Seepärast ongi Eesti tulevik otsapidi Aias, kui tahame olla jätk- kuvalt edukas väikeriik maailma esi- liigas.

■
Majandusekspert Siim Sikkuti fookuses on Arengufondis tärkavad majandused ja eriti Aasia esiletõus, sellest Eesti võimaluste leidmine ja nende tutvustamine. 2011. aastal juhib ta Eesti-India seireprojekti. Varasemalt on Siim tegelenud Eesti töötleva tööstuse kasvuteede ja maailmamajanduse tulevikustsenaariumitega.

ARENGUFOND AVAB EESTI-INDIA SEIREGA AASIA-VÕIMALUSI

Aasia esiletõusu trendi mõju Eesti majandusele ja sellest ettevõtetele tekkivad võimalused on olnud Eesti Arengufondi rada- ril pidevalt. 2011. aastal viib Arengufond koostöös India suursaatkonnaga Helsingis läbi seireprojekti Eesti ja India vaheliste ärivõimaluste ja majanduskoostöö tulevikust. India näitel loob Arengufond teadmisi, kuidas saaks Eesti majandust uutele kaugetele turgudele lähendada, milliseid võimalusi seal leidub ja mida nende kasutamiseks on tarvis ette võtta.

Eesti-India seire annab lisaks otsese panuse Eesti lähendamiseks maailmamajanduse ja Aasia „tõusvale tähele“. India on jõuliselt kerkimas Hiina kõrvale või isegi asemele turukasvu, tehnoloogia ja innovatsiooni potentsiaali ning uute maailma pürgivate ettevõtete (st võimalike välisinvestorite) poolest. Samuti on India üks peamisi talentide allikaid tulevikus nii kooli- tatud spetsialistide kui ka potentsiaalsete välistudengite näol.

Seire tulemusel pakub Arengufond täpsemalt välja, milliseid võimalusi on Eestil Indiast ja vastupidi leida ning kuidas neid realiseerida. 2012. aasta alguses ilmuv raport sisaldab ettepanekuid mõlemale riigile, ettevõtetele ja ülikoolidele.

Eesti-India seiretöö ja laiemalt Aasia trendide seiramine on hea lähtematerjal nii Vabariigi Valitsuse tulevase Aasia-programmi kui ka Riigikogu väliskomisjoni Aasia-arutelude tarbeks.

Vaata Eesti-India seire kohta lisa: www.arengufond.ee/foresight/india

